

Hva' er det, de unge vil ha'? – og hvordan kan man finde ud af det?

FREMTIDSVÆRKSTED PÅ HF&VUC FYN

KIM TOGSVERD HANSEN

ABSTRACT: Sammen med en kollega gennemførte jeg et fremtidsværksted med en hf-klasse fra HF&VUC Fyn for at samle data til det nystartede Frivilligcenter As-sens. Målet var at forstå, hvad de unge i Glamsbjerg ønsker sig for deres by. Kritikfasen: Deltagerne pegede på problemer som dårlig infrastruktur, social isolation og en ubalanceret befolkningssammensætning. Der blev fremhævet manglende offentlige transportmuligheder, få sociale aktiviteter og en overvægt af ældre og socialt udsatte borgere. Drømmefasen: De unge forestillede sig bedre infrastruktur, et mere levende socialt liv og et forbedret bymiljø. De foreslog hyppigere busafgange, sociale arrangementer som festivaler og koncerter samt renere og mere indbydende byrum.

Virkeliggørelsesfasen: Fasen fokuserede på praktiske løsninger – bl.a. aktiviteter, som kunne inkludere socialt udsatte grupper. Ideer var fx bagekonkurrencer, gadefester og fejring af højtider.

Konklusion: Workshopen viste et klart ønske om en mere levende og inkluderende by. Nogle unge var skeptiske over for en socialøkonomisk café, mens andre så potentiale – særligt hvis stedet kunne tilbyde meningsfulde aktiviteter.

NØGLEORD: Fremtidsværksted; ungetrivsel; unges fremtidsdrømme; socialøkonomisk café

Når man spørger unge mennesker i en mindre provinsby i Danmark om deres tanker og drømme for fremtiden om deres by og lokalsamfund, hvad får man så af svar? Denne artikel kredser om nogle af svarene fra en hf-klasse i Glamsbjerg på Fyn ved hjælp af fremtidsværkstedets tre faser: kritikfasen, drømmefasen og virkeliggørelsesfasen.

Indledning

En kollega og jeg har i 2024 fulgt opstartsfasen af Frivilligcenter Assens¹ i Glamsbjerg på Fyn (Sørensen, 2024). Vi valgte metoden aktionsforskning, da vi ikke blot ville beskrive opstartsfasen, men også gerne være med til at skubbe til processen – altså et mere normativt sigte. I denne opstartsphase efterspurgte den nyansatte leder af Frivilligcenter Assens (efterfølgende: FCA) viden om, hvad helt almindelige unge i Glamsbjerg ønsker sig af muligheder i byen, som FCA måske ville kunne hjælpe med at sætte i verden. Lederen havde en idé om, at der i byen skulle oprettes en socialøkonomisk café, som kunne være til glæde for hele byen, men måske især de sårbare borgere i området.

Vi tilbød at lave et fremtidsværksted for nogle af byens unge for at opsamle data, som kunne bruges af lederen af FCA, men som også kunne bruges af os i vores forskningsarbejde omkring FCA. Som sagt så gjort: Vi fik kontakt til en hf-klasse på HF&VUC Fyn², som vi så besøgte en dejlig solskinsdag i maj 2024.

Glamsbjerg ligger i det vestlige Fyn ca. 30 km fra Odense og ca. 15 km fra Assens. Byen har godt 3.000 indbyggere og er kendt som skolebyen i Assens kommune. Der både folkeskole, efterskole, gymnasiale uddannelser, HF og VUC i byen. Derfor er busruterne i Assens kommune langt hen ad vejen tilrettelagt efter uddannelsesinstitutionerne i byen. Når man kører eller går gennem byen, er det svært at få øje på de mange unge, som er på uddannelsesinstitutionerne. Man ser flere tomme butikslokaler, mens man i supermarkedet og på den lokale benzintank møder unge, som provianterer slik, sodavand eller en fransk hotdog til resten af skoledagen. Byens uddannelsesinstitutioner har et stort opland, hvorfra eleverne rekrutteres, men byen ligger i skyggen af Odense, hvad angår kulturliv og ungdomsbyliv.

Hvad er et fremtidsværksted?

Et fremtidsværksted er en metode til kreativ idéudvikling og problemløsning, hvor deltagerne arbejder sammen for at skabe visioner og løsninger for fremtiden. Metoden blev udviklet af den tyske sociolog Robert Jungk i 1960'erne og er især blevet brugt inden for social innovation, byudvikling og organisationsudvikling (Gleerup, 2022, 60)³. Denne metode er stadig i brug i forskellige variationer, som f.eks. *backcasting*, *scenario planning* og *future design*, hvor tanken er, at man opstiller nogle drømme for fremtiden og så går bagud og undersøger og afdækker, hvad der skal til for at opnå fremtidsdrømmene⁴.

Formålet med et fremtidsværksted er at give deltagerne en platform til at udtrykke deres frustrationer og udfordringer, at skabe fælles visioner og drømme om en bedre fremtid og endelig at udvikle konkrete handlingsplaner og strategier for at realisere disse visioner.

¹ <https://frivilligcenterassens.dk/>

² <https://www.vucfyn.dk/om-os/>

³ Grundbogen par excellence om fremtidsværkstedet er Jungk og Müllert (1989): Håndbog i fremtidsværksteder

⁴ Ses f.eks. her: <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/23/9907> og <https://en.wikipedia.org/wiki/Backcasting>

Fremtidsværkstedet består typisk af tre faser (Gleerup, 2022, s.60; Jungk, 1998, s.55):

1. Kritikfasen: Deltagerne identificerer problemer og udfordringer ved den nuværende situation.
2. Drømmefasen: Deltagerne tænker kreativt og forestiller sig, hvordan en ideel fremtid kunne se ud.
3. Virkeliggørelsesfasen: Deltagerne udvikler konkrete løsninger og handlingsplaner for at opnå den ønskede fremtid.

Når man arbejder med fremtidsværksted som metode, så er der dog nogle forbehold, man bør forholde sig til:

1. Den viden, man får ud af et fremtidsværksted, er situeret. Det vil sige, at den viden, vi får, er knyttet til netop disse mennesker og netop dette tidspunkt på netop dette sted, hvor mødet foregår. Man skal derfor være forsigtig med at generalisere ud fra den opsamlede viden.
2. Dette medfører så også, at den viden, man får ud af et fremtidsværksted, ikke er re-producerbart. Man kan ikke nå frem til de samme resultater ved at gennemføre samme forløb en anden dag med nogle andre elever.
3. Den viden, man får fra et fremtidsværksted, bliver først for alvor interessant, når den operationaliseres: Hvad er første skridt i virkeliggørelsen af drømmene? Hvem går vi-dere med hvad? Skal der skaffes nogle penge – og hvordan gør vi det? Hvem skal stå som afsender? Hvem er målgruppen? Og hvordan vil vi gøre det? Osv.

Med dette in mente kan vi nu gå videre til at se på, hvad vi fik ud af fremtidsværkstedet i denne specifikke klasse med 11 elever på HF&VUC-Fyn.

Hvad fandt vi så ud af?

Denne formiddag var der 11 deltagere, som vi delte op i tre grupper. På væggene havde vi på forhånd sat "vægaviser" op, som holdene kunne samles omkring og skrive deres pointer på, mens de overvejede, diskuterede og pjattede med hinanden. Hver runde blev fulgt op af en kort fremlæggelse fra grupperne og en fælles drøftelse i klassen. Efter en kort introduktion til processen gik vi i gang med første runde: Kritikfasen.

Kritikfasen

I denne første runde skulle holdene skrive alle de negative ting ved lokalområdet på vægaviserne. Diskussionen gik lystigt, og der blev både grinet, diskuteret og arbejdet koncentreret. Temaerne, som kom frem på vægaviserne, tænker jeg, kan overordnet kategoriseres i tre temaer: Infrastruktur, social isolation og befolkningssammensætning.

Infrastruktur

Et tilbagevendende emne på dagen var infrastrukturen i området. Kun en enkelt af de 11 elever boede i Glamsbjerg. Resten skulle transportere sig til og fra skolen i bus, på cykel eller i bil. Her blev brugt sætninger som: "Der er for dårlig offentlig transport" og "Langt mellem alt".

På vægaviserne stod der blandt andet: "Uden bil = Bøvl" og "Busplanerne er for ringe". Når man bor i provinsen, så er dette et tema, som åbenbart dukker op igen og igen. De unge gav udtryk for, at infrastrukturen gjorde, at det var fristende at pjække en dag, og at det var meget besværligt ikke alene at komme i skole, men også at dyrke fritidsinteresser og passe et fritids-job, når transporten hele tiden var en tidssluger.

Social isolation

På vægaviserne kunne man læse følgende, som jeg kategoriserer under social isolation: "Det er en spørgelsesby, når alle har fri", "Alt lukker" (underforstået at butikker, fitnesscentre mm. lukker i Glamsbjerg), "For mange NPC'ere"⁵.

Overordnet set blev her beskrevet et miljø, som var præget af forfald og manglende sammenhængskraft.

Befolkningssammensætningen

Det sidste tema, som trådte tydeligt frem her i første runde, var befolkningssammensætningen. På vægaviserne stod blandt andet: "For mange gamle mennesker og alkoholikere", "For mange pensionister", "For mange der ryger og gør shady ting".

I den opfølgende samtale blev det klart, at de unge følte, at byen var fyldt af pensionister, alkoholikere og folk, som gjorde "shady ting". Hvad disse "shady ting" var, blev kun delvist klart: Nogle henviste til alkoholikere på gaden, andre til disse NPC'ere, som er folk, som tilsyneladende bare går rundt i byen uden noget formål. Direkte adspurgt, om disse mennesker var anmassende eller konfronterende, var svaret benægtende. De var ligesom bare en del af bybilledet.

Det kunne således tyde på, at der er en kløft mellem disse unge mennesker og så de mennesker, de støder på i bybilledet. Nogle få nævnte babyskrig og børnelarm, som irriterende, men ellers var store dele af befolkningen ikke-eksisterende for disse unge på denne specifikke dag i Glamsbjerg.

Vi kunne altså konkludere, at de unge fra HF&VUC Fyn især havde negative følelser knyttet til den begrænsede infrastruktur og de mennesker, de stødte på i bybilledet i Glamsbjerg og omegn.

Drømmefasen

Anden runde var drømmefasen, hvor man skulle forestille sig, hvordan byen og området ville se ud i den mest ideelle verden. Da vi lige havde arbejdet med kritikfasen, så var rammen mere eller mindre bevidst sat for drømmefasen. Derfor blev det i udgangspunktet nogle af de samme temaer, som kom frem, men nu med et omvendt fortegn. Man kan her overveje, om vi som facilitatorer burde have lagt et bånd ind, så eleverne ikke kunne få lov til bare at tænke i de samme baner, men blive tvunget til at tænke i nye baner. Det kunne have været i form af billedkort eller andre æstetiske udtryksform (Halskov, 2006). Et andet bånd i drømmefasen, som i denne kontekst ville være for omsiggribende, kunne være Otto Scharmers *Theory U*, hvor man både arbejder med det sociale, det bæredygtige og det spirituelle (Scharmer).

⁵ Non Player Character – et begreb fra computerspilsværdenen, som i overført betydning henviser til mennesker, som opfattes kedelige eller uden personlighed - <https://tjekspillet.dk/npc-tjekspillet-ordbog/>

Også her fra drømmefasen vil jeg fremhæve tre temaer, som flere af grupperne gav udtryk for: Infrastruktur, socialt liv for de unge og bedre bymiljø.

Infrastruktur

De unge nævnte i drømmefasen blandt andet: "Flere og hyppigere busruter", "Forbyd store biler (lastbiler og landbrug) at køre gennem byen" og "Letbane". Der var her et ønske om at infrastrukturen blev opgraderet, så bøvlet med at komme frem og tilbage mellem skole, fritidstilbud og fritidsjob blev minimeret. Fra Odense kender man letbanen, og derfor ønsker man sig at kunne blive koblet på dette netværk, da Odense er den store by, som alle vender blikket mod, når man ikke "skal noget" i Glamsbjerg.

Socialt liv for de unge

På dette område kom iderigdommen i spil hos de unge. Vægaviserne flød over med visioner for fremtiden: "Byfester", "Festivaler og koncerter", "Flere forlystelser, som f.eks. Zoo", "Hyggecaféer og spisesteder", "Flere ungdomsboliger".

Her var altså to tendenser: dels et ønske om et mere aktivt og levende bymiljø, hvor der var flere sociale arrangementer og steder at mødes, og så et ønske om flere boliger til unge, så byen ville være et mere attraktivt sted at bo.

Bedre bymiljø

"Mere natur", "Bedre oprydning – fælles hjælp til renovering", "Flere butikker", "Kreashop". Her var der igen to tendenser: Dels et fokus på bymiljøet med adgang til naturen, skraldespande og en renere by – her også et ønske om nedrivning eller renovering af faldefærdige huse – og dels et ønske om øgede muligheder i form af butikker, caféer og en kreashop. Med andre ord var der både fokus på rammerne i byen og fokus på indholdet i aktiviteterne i byen. Når vi spurgte ind til andre befolkningsgrupper i byen, og om man kunne tænke dem ind i disse drømme, så var svarene noget forbeholdne. Man ønskede sig et byliv med fokus på de unge – og tilsyneladende kun de unge.

Vi kunne altså konkludere, at de unge primært ønskede aktiviteter, som tog udgangspunkt i deres egen livssituation. Der var et begrænset blik for andre sociale grupper eller generationer, men det sås også, at flere af drømmene ikke kun var til glæde for de unge, men også kunne være til glæde for hele byen og hele området.

Virkeliggørelsesfasen

Da vi skulle til tredje og sidste runde, virkeliggørelsesfasen, satte vi et benspænd ind, som holdene skulle forholde sig til: Hvilke aktiviteter kan vi lave, hvor vi kan inddrage socialt ud-satte? Vi vidste, som nævnt ovenfor på side 2, at lederen af FCA på længere sigt ønskede at etablere en socialøkonomiske café i byen med særligt fokus på sårbare borgere, og i den forbindelse var det oplagt at undersøge om disse unge HF-elever kunne se sig som frivillige og/eller som brugere af sådan et sted. Vi italesatte dette direkte over for eleverne, så de havde mulighed for at indtænke dette i den tredje og sidste runde i vores fremtidsværksted.

Det blev med dette benspænd tilsyneladende sværere at finde aktiviteter, som kunne rumme mange forskellige grupper af mennesker, men efterhånden kom ideerne også her frem. De første bud i virkeliggørelsesfasen lød på "Party-bus", "Ølsmagning", "Byfester", "Festivaler", men efterhånden kom der på vægaviserne og i den efterfølgende samtale på ting bud på flere ting, som man kunne lave sammen på tværs af generationer og sociale skel. Eleverne nævnte

f.eks.: "Den store bagedyst på torvet", "Gadefest rundt omkring i byen eller på torvet", "Loppemarked", "Frikadellefestival" "Fælles fejring af højtider, som f.eks. jul og påske". Her kunne de unge se muligheder i aktiviteter, som kunne gå på tværs af generationer og sociale skel.

Overordnet kunne vi konkludere, at når drømmene skulle virkeliggøres, så tænkte de unge ud fra "det, vi kender i forvejen" trods det indlagte benspænd med den socialøkonomiske café: byfester, festivaler, kræmmermarked osv. Én af grupperne formulerede ønsker om aktiviteter, som bevidst rakte ud til flere generationer og sociale grupperinger: Kreaklub med strik og hækling, værksted med ler og træ og markeringen af højtider med sang, fortælling og mad. Her kunne de unge se sig selv i samspil med resten af byen.

Fælles samtale

Ifølge blandt andre Hansen-Skovmoes og Schnoor skaber vi gennem samtaler en fælles forståelse og en fælles mening (Hansen-Skovmoes, 2017; Schnoor, 2015). Vi ønskede gennem en fælles samtale at få et metablik på de tematikker, vi i klassen havde drøftet, for derigennem at kunne skabe en fælles forståelse for byens potentialer og byens begrænsninger.

Efter de tre runder havde vi derfor en fælles samtale i klassen om Frivilligcenter Assens' ide om at oprette en socialøkonomisk café i tomme butikslokaler på torvet midt i byen.

Vi drøftede, hvad sådan et sted skulle indeholde, for at det ville være attraktivt for disse unge. Nogle meldte klart ud, at det ikke var noget for dem. De havde nok at se til med skole, fitness og fritidsjob. Andre overvejede det noget mere og kom så frem til, at når man alligevel skulle vente på bussen, så kunne man måske sætte sig ind på caféen og få en kop kaffe eller the. Hvis der så var keramikværksted, strikkecafé eller andre aktiviteter, så ville det afhænge af om andre også kom og var med, så man ikke kom til at sidde alene eller sammen med nogle få ældre borgere.

Videre kom det også frem i samtalen, at der faktisk allerede i byen er et ungdomshus, men det er plaget af hærværk og negativ omtale blandt de unge.

Det blev i samtalen tydeligt, at der sådan set var en velvilje mod nye tiltag i byen, men om det blev med opbakning fra disse unge, ville afhænge af, hvem der ellers kom og hvilke tilbud tiltagene ville indeholde.

Vi kom således i nogen grad frem til en fælles forståelse for byens muligheder og begrænsninger og blik for hinandens forskellige ønsker og behov. Om dette så kan blive omsat til handling, er en helt anden historie.

Konklusion

En dejlig dag i Glamsbjerg var til ende. 11 unge havde kastet sig ud i diskussioner og samtaler om frustrationer ved at bo lige netop dette sted i provinsen, men også fortalt om deres drømme for fremtiden – for dem selv og for det samfund, de var en del af.

Fremtidsværket havde åbnet for nogle gode samtaler undervejs. Vi kunne således se, at de unge udtrykte frustrationer over, at byen var ved at dø ud, at butikkerne stod tomme og at transporttiden til skole, fritidsaktiviteter og fritidsjobs tog meget tid. De unge gav udtryk for, at de ønskede nye aktiviteter i byen: koncerter, festivaler, loppemarkeder, men de ønskede også steder at hænge ud, som f.eks. en krea-café eller et nyt spisested. Byen burde ligeledes kunne tilbyde unge billige og attraktive lejligheder i byen, så man kunne bo og leve i byen i stedet for at bruge lang tid på transport ud til forældre eller billige boliger uden for byen.

Når talen kom ind på Frivilligcenter Assens' ønske om at opstarte en socialøkonomisk café i byen, så var det straks mere polariseret. De fleste kunne ikke se sig selv i sådan et projekt. Hverken som frivillig, som bruger eller som gæst. Nogle få i klassen fik snakket sig varm på ideen, så de faktisk godt kunne forestille sig at komme forbi og drikke en kop kaffe, men måske også som aktiv i caféen, hvis der var mulighed for at sy, strikke, hækle eller arbejde med ler. Men det blev også klart, at det skulle foregå i et fællesskab med andre unge eller klassekammerater, så man ikke kom til at stå alene sammen med fremmede borgere.

Tanken om, at deres ønsker og drømme for fremtiden måske også kunne og burde gøre noget godt for byen og byens borgere generelt, var mere i baggrunden – hvilket måske ikke er så sært, når man er omkring 18 år og verden ligger åben foran dig! Glamsbjerg er per excellence studiebyen i Assens kommune. Mange elever har deres daglige gang i byen, og kommunens offentlige transportsystem er langt hen ad vejen tilpasset uddannelsesinstitutionerne.

Alligevel så er det svært at forestille sig, at en by med godt 3.000 indbyggere vil kunne opfylde de drømme unge har for deres ungdomsliv – i hvert fald de 11 unge, som min kollega og jeg mødte i Glamsbjerg en forårsdag i 2024!

Litteratur

- Halskov, K. & Dalsgård, P. (2006). Inspiration Card Workshops i *Designing Interactive Systems. Society for Industrial & Applied Mathematics*, s. 2-11.
<https://doi.org/10.1145/1142405.1142409>
- Gleerup, J. & Egmose, J. (2022, 15. december). Fremtidsværkstedet som metode til erkendelse og forandring: Metodologiske erfaringer med kritisk utopisk aktionsforskning. *Tidsskrift for arbejdsliv*, 2022(4), 59-74. <https://tidsskrift.dk/tidsskrift-for-arbejdsliv/article/view/135163/179926> <https://doi.org/10.7146/tfa.v24i4.135163>
- Hansen-Skovmoes, P. & Rosenkvist, G. (2017). *Samtaler i organisationer: Veje til mening, læring og værdi i samtalepraksis*. Hans Reitzel
- Jungk, R. & Müllert, N. R. (1998). *Håndbog i fremtidsværksteder* (3. udg.). Politisk Revy. (Originalværk udgivet 1981 og oversat til dansk i 1984)
- Scharmer, O. (s.d.). *Our Approach - Theory U*. Presencing Institute. Lokaliseret den 11. juni 2025 på <https://www.presencing.org/theoryu>
- Schnoor, M. (2015). *Narrativ organisationsudvikling: At forme fælles mening og handling* (2. udg.). Dansk Psykologisk Forlag. (Originalværk udgivet 2009)
- Sørensen, I. & Hansen, K. T. (2024, 8. november). *Social innovation i og omkring Frivilligcenter Assens*. UC Viden. Lokaliseret den 9. juni 2025 på <https://www.ucviden.dk/da/projects/social-innovation-i-og-omkring-frivilligcenter-assens>